

طراحی مدل سنجش انسجام و ارزیابی خطمشی در حوزه روابط کار

مهناز ایروانی^۱، محمدرضا آزاده‌دل^۲، نیما رنجی جفرودی^۳، نوروز ایزدپناه^۴

چکیده

زمینه و هدف: خطمشی بر آنچه دولت در عمل به طور واقعی انجام می‌دهد متمرکز است و انسجام آن موضوعی بسیار مهم و تعیین کننده برای تحقق اهداف سازمانی، بخشی، فرابخشی و ملی است. این مهم برای جامعه‌ای فراگیر در حوزه روابط کار حیاتی‌تر است. بر این اساس، در این پژوهش به طراحی مدل سنجش انسجام و ارزیابی خطمشی در حوزه روابط کار پرداخته می‌شود.

روش‌شناسی: در این پژوهش از روش آمیخته استفاده شد. در بخش کیفی از راهبرد تحلیل محتوا و در بخش کمی از راهبرد توصیفی پیمایشی بهره گرفته شده است. در پژوهش حاضر، ابتدا نظریه‌های موجود در خصوص سنجش انسجام و ارزیابی خطمشی‌ها به همراه مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن از منابع مختلف جمع‌آوری گردید و با تعداد ۱۷ نفر از خبرگان دانشگاهی و اجرایی حوزه خطمشی گذاری عمومی مصاحبه شد سپس با استفاده از روش تحلیل اسناد و متن مصاحبه‌ها، الگوی سنجش انسجام و ارزیابی خطمشی‌های اجراشده در حوزه روابط کار شناسایی گردید. در بخش کمی جامعه آماری پژوهش شامل متخصصان و کارشناسان حوزه خطمشی گذاری در حوزه روابط کار بود که پرسشنامه محقق ساخته ۵۹ سوالی بین تعداد ۳۶۸ توزیع شد.

یافته‌ها: مدل سنجش انسجام و ارزیابی خطمشی در حوزه روابط کار با ۵ بعد، ۱۱ مولفه و ۵۹ شاخص تدوین شد. بر مبنای نتایج کمی الگوی بخش کیفی تایید گردید و مشخص شد مرحله تدوین خطمشی و مشروعیت بخشی به خطمشی به ترتیب با ضریب تأثیر ۰/۶۸ و ۰/۵۷ با اهمیت‌ترین مراحل تأثیرگذار در مدل می‌باشند.

نتیجه‌گیری: الگوی نهایی پژوهش، مبنایی برای ارزیابی انسجام و ارزیابی خطمشی در حوزه روابط کار خواهد بود. سازمان‌های دولتی می‌توانند از این مدل برای ارزیابی انسجام و ارزیابی خطمشی استفاده نمایند.

کلیدواژه‌ها: خطمشی، خطمشی روابط کار، مدل سنجش انسجام، وزارت کار.

۱. دانشجوی دکتری، مدیریت دولتی - تصمیم‌گیری و خطمشی گذاری عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی آستارا، آستارا، ایران. **رایانامه:**

Irvani.m84@gmail.com

۲. استادیار، مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت، رشت، ایران.

رایانامه: Reza_azadehdel@yahoo.com

۳. استادیار، گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندر انزلی، بندرانزلی، ایران. **رایانامه:** Gilan.technology@gmail.com

۴. استادیار، گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی آستارا، آستارا، ایران. **رایانامه:**

Ezadpanah2002@yahoo.com

مقدمه

در شرایط کنونی که جهان به سرعت در حال تغییر و تحول است، سرمایه‌های انسانی و اجتماعی در روند توسعه و تعالی جوامع، اهمیت روزافزونی پیدا کرده و مؤلفه‌های پیچیده و جهان‌شمولی چون تحولات بازارها و تغییرات فناوری در رقابتی فشرده، اقتصاد جهانی و بازیگران این صحنه را تحت تأثیر قرار داده‌اند. بر این اساس، تدوین رویکردهای جدید در زمینه مدیریت کلان جوامع مانند ارتقاء بهره‌وری، توانمندسازی منابع انسانی، توجه به نوآوری و خلاقیت، مهارت‌آموزی و اقتصاد مبتنی بر دانایی، ضرورتی انکارناپذیر در توسعه و پیشرفت کشورها محسوب می‌شود. کسب‌وکار و سرمایه‌گذاری در هر کشور مستلزم فراهم بودن محیط نهادی مناسب و امنیت بخش در آن است. سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان هر کشور باید به‌طور مستمر وضعیت امنیت اقتصادی و سرمایه‌گذاری در آن کشور را اندازه‌گیری و کنترل نمایند و بر اساس نتایج حاصل از این اندازه‌گیری‌ها، تمهیدات لازم را برای جذب سرمایه‌های خارجی و جلوگیری از فرار سرمایه‌های داخلی به عمل آورند. حذف و یا اصلاح برخی قوانین دست و پاگیر که سم مهلک و ضربه آخر به بدنه تولید است، تسریع و تسهیل نحوه تزریق اعتبارات و تسهیلات به بخش‌های تولیدی، کاهش بروکراسی‌های اداری و اصلاح نظام مدیریتی ناکارآمد که در بسیاری مواقع بیش از تحریم‌های خارجی برای تولید داخلی خطرناک است، از جمله اقداماتی است که باید در این راستا صورت گیرد (بختیاری و شایسته، ۱۳۹۱). اساساً فرایندها و الگوهای بهبود محیط کسب‌وکار تجاری در کشورهای پیشرفته جهان توسعه‌یافته‌اند و الزاماً استفاده از آن‌ها در کشورهای کمتر توسعه‌یافته به بهبود محیط کسب‌وکار تجاری منجر نمی‌شود، چراکه عوامل و چالش‌های متعددی در کشورهای در حال توسعه بر سر راه خط‌مشی‌گذاری بهبود محیط کسب‌وکار تجاری قرار دارد که بسیاری از آن‌ها در کشورهای توسعه‌یافته وجود ندارد. به همین سبب الگوهای توسعه‌یافته در کشورهای غربی متناسب با زمینه محیطی آن کشورها است و برای حل چالش‌های خط‌مشی‌گذاری بهبود محیط کسب‌وکار تجاری در کشورهای در حال توسعه نظیر کشور ایران ضروری است و باید با شناخت اجزای الگوی اجرای خط‌مشی‌گذاری بهبود محیط کسب‌وکار تجاری، الگوی مناسب با زمینه‌های نهادی و بومی کشورمان برای خط‌مشی‌گذاری بهبود محیط کسب‌وکار تجاری طراحی و پیشنهاد گردد.

از دیدگاه دانشمندان علم خط‌مشی‌گذاری، فرآیند خط‌مشی‌گذاری شامل مراحل تدوین و تنظیم، اجرا و ارزیابی است. همه این مراحل مهم است و از جمله آن‌ها که پیچیدگی بسیار زیادی دارد، مرحله اجرا است (اعتباریان و کشوریان آزاد، ۱۳۹۸: ۶۸). اجرای خط‌مشی در مفهوم کلی به معنای اجرای قانون است که بلافاصله پس از تصویب و جنبه قانونی یافتن

خطمشی اتفاق می‌افتد و در آن بازیگران و سازمان‌ها با درهم آمیختن رویه‌ها و فنون متفاوت می‌کشند، هدف‌های یک برنامه یا خطمشی پیشنهادی را به نتیجه مطلوب و مثبت برسانند. خطمشی‌ها، تصمیمات و سیاست‌هایی‌اند که به وسیله مراجع مختلف بخش عمومی مثل مجلس، دولت و غیره اتخاذ می‌شود که نماینده منافع عمومی هستند. خطمشی‌ها دربرگیرنده اجزایی است که اصطلاحاً هدف، محتوا و اثر نامیده می‌شود. هدف به مقصدی گفته می‌شود که خطمشی برای دستیابی به آن شکل می‌گیرد. محتوا به بخشی از خطمشی اطلاق می‌شود که انتخاب گزینه مطلوب به دست می‌آید و اثر خطمشی نیز بر تغییراتی اطلاق می‌شود که به سبب اجرای خطمشی حادث می‌شود (الوانی و شریف‌زاده، ۱۳۹۵).

در نسل چهارم، صاحب‌نظران بحران حکمرانی را تشخیص دادند و هدایت سیستم‌های پیچیده مطرح شد. در اوایل دهه ۱۹۹۰، از آنجایی که دولت وظایف متعددی را عهده‌دار بود، برای موفق شدن به همکاری چندجانبه نیاز داشت؛ همکاری میان کسانی که در سطوح مختلف با چشم‌اندازهای متفاوت بر اجرای خطمشی تأثیر داشتند. در این نسل، اجرا مفهوم اساسی در نظر گرفته می‌شود که باید به‌طور مستمر موقعیت‌ها را تحلیل کرده و خود را با شرایط سازگار کند (راو، ۲۰۱۲). بنابراین لزوم طراحی مدل سنجش انسجام و ارزیابی خطمشی‌های اجرا شده در حوزه روابط کار در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی بیش‌ازپیش احساس می‌شود. لذا با توجه به مطالب ذکر شده این پژوهش در درصد پاسخگویی به این سؤال مهم است که مدل سنجش انسجام و ارزیابی خطمشی‌گذاری‌های اجرا شده در حوزه روابط کار در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی چگونه است؟ از این‌رو، تحقیق حاضر در راستای فهم دقیق‌تر و کمکی که طراحی مدل اجرای خطمشی‌گذاری بهبود محیط کسب‌وکار تجاری در کشور می‌تواند داشته باشد، تعریف گردیده است و قصد دارد به بررسی موشکافانه ابعاد مختلف موضوع اجرای خطمشی‌گذاری بهبود محیط کسب‌وکار تجاری و بررسی‌ها و راهبردهای کاربردی برای این دستاوردها، همچنین نحوه ساماندهی فرایند خطمشی‌گذاری محیط کسب‌وکار تجاری و ارائه راهکارهای اجرایی و عملی برای این موضوع بپردازد.

پیشینه پژوهش

توماس. آر دای^۲ (۱۹۷۵)، به نقل از کواه، خطمشی را هر آنچه دولت‌ها انتخاب می‌کنند انجام

1. Rowe

2. Thomas. R. Dai

دهند یا ندهند، تعریف می‌کند. پس از تدوین خطمشی، مرحله دوم یعنی اجرای خطمشی مطرح می‌شود. منظور از اجرای خطمشی، انجام فعالیت‌هایی است که افراد یا گروه‌های دولتی و خصوصی، برای نیل به اهداف تصمیم‌های خطمشی انجام می‌دهند. برایناردا^۱ (۲۰۰۹)، پیامدهای مطلوب اجرای خطمشی را موفقیت اجرای خطمشی دانسته است. به اعتقاد پاپینگ^۲ (۲۰۱۰)، موفقیت یا شکست خطمشی، نه تنها بر خود خطمشی، بلکه بر فرآیند اجرا مبتنی است. ورداج چاندارا سورن^۳ (۲۰۰۸)، به نقل از پاپینگ (۲۰۱۰)، درباره اجرای موفق خطمشی بیان کرده است: نخست، موفقیت خطمشی را می‌توان با سنجش خروجی (اهداف مطلوب)، پیامدهای اولیه (نتایج حاصل برای جامعه)، و پیامدهای ثانویه (میزان کمک خروجی‌ها و پیامدهای اولیه به توسعه کشور)، اندازه‌گیری کرد. دوم این‌که، موفقیت یک خطمشی، نباید آثار منفی بر سایر خطمشی‌ها داشته باشد یا موجب کسب دستاوردهای مضر شود. سوم این‌که، اهداف کوچک و بزرگ خطمشی‌های موفق، موجب بهبود کلی جامعه خواهند شد. بارتون^۴ (۱۹۹۰)، اجرای موفق خطمشی‌ها را به این صورت مطرح کرده است: (۱) ماهیت مسئله‌ای که در خطمشی مطرح می‌شود، (۲) وضوح و شفافیت خطمشی، (۳) تعهد و ظرفیت‌های سیاسی، (۴) روابط سازمانی درون و میان مؤسسات مجری، (۵) توازن حمایت و مقاومت در محیط سیاسی، (۶) مشوق‌ها و تنبیه‌های پذیرش و عدم پذیرش. همچنین، گان^۵ به نقل از هانتز و مارکس^۶ (۲۰۰۲)، در پاسخ به این پرسش که چرا اجرا با مشکل مواجه می‌شود، ده دلیل را بیان کرده است: (۱) شرایط خارجی، (۲) نبود زمان و منابع کافی، (۳) عدم دسترسی به ترکیب لازم از منابع، (۴) عدم پشتیبانی نظریه علت و معلولی معتبر از خطمشی، (۵) نبود ارتباط علت و معلولی روشن، (۶) روابط همبستگی چندگانه، (۷) درک ضعیف از اهداف و عدم توافق درباره آن، (۸) مشخص نکردن وظایف با توالی صحیح، (۹) ارتباطات و هماهنگی ناکافی، (۱۰) صاحبان قدرت، نمی‌توانند مورد پذیرش کامل همه افراد قرار بگیرند. به‌طور کلی مطالعات مربوط به اجرای خطمشی در چهار نسل قابل بررسی است (همیلتون^۷، ۲۰۰۰، ۲۵). کتاب‌ها و مقاله‌های متعدد موجود در زمینه اجرای خطمشی عمومی همگی اذعان دارند که آغاز مطالعات اجرا به‌طور رسمی از سال ۱۹۷۳ و با

1. Bry Nard

2. Pha Openg

3. Vardaj Chandara Soren

4. Bar ton

5. Gun

6. Hunter and Marks

7. Hamilton

انتشار کتاب پرسمن و وایلد اوسکی آغاز شده است. با انتشار این کتاب، پژوهشگران بعدی آن‌ها را «پیشگامان عرصه اجرا» و وارثان نسل اول اجرا نام نهادند (هیل و هیوپ^۱، ۲۰۱۲، ۳۶). پس از آن، محققان با بهره‌مندی از نظریه‌های اولیه و بررسی ضعف‌ها در زمینه اجرا، تئوری‌های متفاوتی ارائه کردند که به نظریه‌پردازان نسل‌های دوم تا چهارم شناخته شده‌اند.

پیشینه پژوهش

افکاریان و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی تحلیل پیشران‌های خطمشی مالی بر نحوه تخصیص بودجه دولتی پرداختند. تحقیق به لحاظ هدف از نوع کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی - پیمایشی بود. جامعه آماری این پژوهش شامل ۱۰۰ نفر از مدیران و کارکنان سازمان برنامه‌بودجه بود که تعداد ۸۰ نفر با استفاده از فرمول کوکران به عنوان نمونه انتخاب شدند. نتایج تحقیق نشان داد که تحلیل پیشران‌های خطمشی مالی (حوادث طبیعی، بحران‌های اقتصادی، تکامل اجتماعی، تغییرات زیست‌محیطی و پیشرفت‌های فناوری) بر نحوه تخصیص بودجه دولتی تأثیر دارند.

ضابط‌پور کردی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی به شناسایی و اولویت‌بندی موانع و چالش‌های اجرای خطمشی‌های آموزش عالی در ایران پرداختند. پژوهش آن‌ها با هدف شناسایی و اولویت‌بندی موانع اجرای خطمشی‌های آموزش عالی ایران صورت گرفت. پژوهش از نوع آمیخته بود. داده‌ها در بخش کیفی با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته گردآوری شد و موانع اجرای خطمشی‌های آموزش عالی از طریق کدگذاری باز، محوری و انتخابی شناسایی شدند. یافته‌های پژوهش نشان داد موانع اجرای خطمشی‌های آموزش عالی شامل ده مفهوم اصلی در قالب ۵۳ مقوله است که مفاهیم اصلی به ترتیب بر اساس تحلیل سلسله‌مراتبی عبارت‌اند از: موانع مدیریتی ساختاری، موانع درون‌سازمانی، موانع فردی، موانع کلان‌کشوری، موانع مربوط به تدوین خطمشی، موانع مربوط به نظام آموزشی، موانع مربوط به اسناد بالادستی، موانع محیطی و ابزاری و موانع مربوط به اجتماع و فرهنگ.

سلیمی (۱۳۹۸) در پایان‌نامه خود به بررسی مؤلفه‌های نقش‌آفرینی سازمان‌های غیردولتی در فرآیند خطمشی‌گذاری در شهرداری تهران پرداخت. پژوهش ایشان از نظر هدف، کاربردی و با توجه به ماهیت داده‌ها، توصیفی و پیمایشی بود. هدف اصلی پژوهش بررسی مشارکت عمومی کارکنان سازمان‌های غیردولتی در تدوین و اجرای برنامه در خطمشی‌گذاری در شهرداری تهران بود. نتایج حاکی از آن بود که مشارکت عمومی کارکنان

¹. Hill and Hupe

سازمان‌های غیردولتی در تدوین و اجرای برنامه در خط‌مشی‌گذاری در شهرداری تهران اثرگذار است. هم‌چنین مشارکت عمومی کارکنان سازمان‌های غیردولتی در اجرای هدف‌گذاری خط‌مشی‌گذاری، تصمیم‌گیری خط‌مشی‌گذاری، حل مشکلات خط‌مشی‌گذاری و تغییر و تحول سازمانی در شهرداری تهران اثرگذار است.

عباسی و همکاران (۱۳۹۷)، تحقیق خود را با هدف شناسایی عوامل تسهیل‌کننده شواهد محور ساختن فرایند خط‌مشی‌گذاری در حوزه علوم، تحقیقات و فناوری انجام دادند. بنابر یافته‌های پژوهش، عوامل تسهیل‌کننده شواهد محور کردن فرایند خط‌مشی‌گذاری در حوزه فوق به این موارد قابل دسته‌بندی هستند؛ عوامل فردی، زمینه‌ای و نهادی. سطح فردی؛ ارتقای توان و تخصص خط‌مشی‌گذاری و بهره‌گیری از ایده‌های نخبگان، عوامل زمینه‌ای؛ ارزشیابی پژوهش‌ها و خط‌مشی‌های پیشین، رسانه‌های جمعی و ایجاد بستر تعاملی خط‌مشی و هم‌چنین عوامل نهادی؛ انجمن‌های حرفه‌ای علمی، ایجاد کانون‌های تفکر، بازنگری در نهادهای تأثیرگذار در خط‌مشی.

عزیز‌عبدالله^۱ (۲۰۱۹) در پژوهشی به عوامل مؤثر در اجرای خط‌مشی‌گذاری پرداختند. نتایج نشان داد که متغیرهای فرایند خط‌مشی‌گذاری محلی، عوامل سیاسی، الگوهای تعامل در نقش شوراهای محلی تأثیرگذار هستند. هم‌چنین، در اجرای خط‌مشی‌گذاری، افکار عمومی، بودجه‌بندی، جامعه مدنی، سازمان‌های اجرایی، اعضای اداری و سازمان‌های غیردولتی تأثیر مثبتی دارند.

ناگورنی^۲ و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی مدل یکپارچه مالی و بودجه‌ریزی خط‌مشی‌گذاری پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که محدودیت بودجه برای هر سازمان بشردوستانه همراه با محدودیت‌های بودجه برای تقاضای پایین و کران بالا در هر نقطه از تقاضا توسط یک سازمان سطح بالاتر هستند.

نیهاگن^۳ و همکاران (۲۰۱۷)، در پژوهشی به بررسی ابزارهای اجرای خط‌مشی‌های آموزش عالی در اروپا پرداختند. در این پژوهش به دو جنبه از اجرای سیاست تمرکز کردند. یکی از سیاست‌های اساسی آن است که از لحاظ ابزارهای سیاست مانند قوانین و مقررات، انگیزه‌های مالی و ترتیبات سازمانی استفاده می‌شود. جنبه دوم فرآیند پیاده‌سازی به‌عنوان الگوهای مشارکت و اعتماد در میان بازیگران درگیر است. آن‌ها هم‌چنین تغییرات متقابل

1. Aziz Abdullah

2. Nagurney

3. Nyhagen

ملی را با توجه به رابطه بین ساختارهای سیاسی-اداری، پروسه‌های پیاده‌سازی و پیامدهای اساسی تشریح کردند.

کنبک^۱ و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی روش مدل‌سازی شبکه‌ای به منظور اجرای خط‌مشی در سازمان مدیریت منابع طبیعی، سازمان‌های منابع طبیعی را مسئول اجرای خط‌مشی‌های زیست‌محیطی برای توسعه عنوان کردند. این پژوهش با روش مدل‌سازی شبکه‌ای به ارزیابی اجرای خط‌مشی‌های موجود پرداخته و با تأکید بر پیشرفت‌های محاسباتی موجود در حوزه روشی، اثرات مخدوش مورد مطالعه قرار گرفتند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که رویکرد مدل‌سازی شبکه‌ای برای توسعه اجرای بهتر خط‌مشی‌های سازمان در حوزه منابع طبیعی بر عوامل بوروکراتیک تصمیم‌گیری متکی است و ساختار سازمان‌ها به‌عنوان عاملی دیگر شدیداً اجرای خط‌مشی‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

ایاندا^۲ و بلو (۲۰۱۶) در پژوهشی به موانع اجرای مؤثر خط‌مشی‌های عمومی از طریق بروکراسی‌های دولتی در کشورهای در حال توسعه پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که، اجرای مؤثر خط‌مشی‌ها تنها می‌تواند از طریق تعهد سیاسی مداوم، تعریف دقیق مسئولیت‌ها، هماهنگی و تعهد واقعی در تمام سطوح دولتی محقق شود.

کاتز^۳ و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی تعاملات بین کار، مدیریت و دولت پرداختند. این محققان اشاره می‌کنند که کار، مدیریت و دولت در فعل‌وانفعالات پیچیده در کشورهای در حال ظهور به کار گرفته می‌شوند و این فعل‌وانفعالات به‌شدت تکامل روابط کار در این کشورها را تحت تأثیر قرار می‌دهند. برای مثال، اتحادیه‌ها و جنبش‌های کارگری در برخی کشورها با یک حزب سیاسی خاص در یک حد قرار دارند. اتحادیه‌های کارگری از طریق تظاهرات یا سایر اقدامات سیاسی بر دولت‌ها تأثیر می‌گذارند. برخی از این حرکت‌ها برای ترویج دموکراسی در سال‌های اخیر موفق بوده‌اند و تحولات سیاسی مانند انتخاب رهبران سیاسی منجر شده است.

روش پژوهش

در این پژوهش از روش آمیخته استفاده شده است. در بخش کیفی از راهبرد تحلیل محتوا و در بخش کمی از راهبرد توصیفی پیمایشی استفاده شد. در مرحله نخست به گردآوری داده‌های

1. Kenbeek

2. Iyanda and BELLO

3. Katz

کیفی از خلال تحلیل محتوای متون و مصاحبه‌های مشارکت‌کنندگان پژوهش پرداخته شد. در فرآیند کدگذاری باز، مضمون‌های بسیاری حاصل شد که طی فرآیند رفت و برگشتی تحلیل داده‌ها، مجموعه این داده‌های کیفی اولیه به مقوله‌های کمتری تقلیل یافت. در پژوهش حاضر، ابتدا نظریه‌های موجود در خصوص سنجش انسجام و ارزیابی خطمشی‌ها به همراه مؤلفه‌ها و شاخص‌های آن از منابع مختلف جمع‌آوری گردید و با تعداد ۱۷ نفر از خبرگان دانشگاهی و اجرایی حوزه خطمشی‌گذاری عمومی مصاحبه شد. سپس با استفاده از روش تحلیل اسناد و متن مصاحبه‌ها، الگوی سنجش انسجام و ارزیابی خطمشی‌های اجراشده در حوزه روابط کار شناسایی گردید. جامعه آماری پژوهش شامل متخصصان و خبرگان حوزه خطمشی‌گذاری در حوزه روابط کار بود که پرسشنامه محقق‌ساخته ۵۹ سوالی بین تعداد ۳۶۸ توزیع شد. گویه‌های پرسشنامه بر پایه طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت، از خیلی زیاد (۵) تا خیلی کم (۱) تنظیم شد. با هدف حصول اطمینان از روایی محتوای سنجش، پرسشنامه برای ۵ تن از اساتید مدیریت دولتی ارسال گردید. پس از دریافت بازخورد از این خبرگان، اصلاحات پیشنهادی انجام و پرسشنامه نهایی تدوین شد. در این مرحله لازم بود تا پایایی (صحت برآزش) سنجش مورد ارزیابی واقع شود. به این منظور، پرسشنامه به صورت تصادفی ساده در اختیار نمونه مقدماتی ۳۵ نفره‌ای از متخصصان و خبرگان حوزه خطمشی‌گذاری عمومی ایران قرار گرفت. ضرایب آلفای کرونباخ محاسبه شده با استفاده از نرم‌افزار آماري اسپس اس گویای پایایی مناسب سنجش و مؤلفه‌های آن بود. آلفای کرونباخ برای ارزیابی سازگاری درونی سنجش استفاده می‌شود و به‌طور سرانگشتی، مقدار بزرگ‌تر از ۰/۷ آن مناسب قلمداد می‌شود. پس از احراز روایی محتوا و پایایی سنجش، ۴۰۰ پرسشنامه دیگر به صورت تصادفی ساده در اختیار متخصصان و خبرگان حوزه خطمشی‌گذاری عمومی ایران قرار گرفت که در نهایت ۳۵۰ پرسشنامه گردآوری شد؛ به این ترتیب، در مجموع تعداد ۳۸۵ پرسشنامه در اختیار قرار گرفت که با حذف ۱۷ پرسشنامه ناتمام، ۳۶۸ پرسشنامه نهایی برای تحلیل‌های آماری استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از تحلیل داده‌ای بخش کیفی حاکی از شناسایی ۵ بعد، ۱۱ مولفه و ۵۹ شاخص بود. ابعاد مدل عبارتند از:

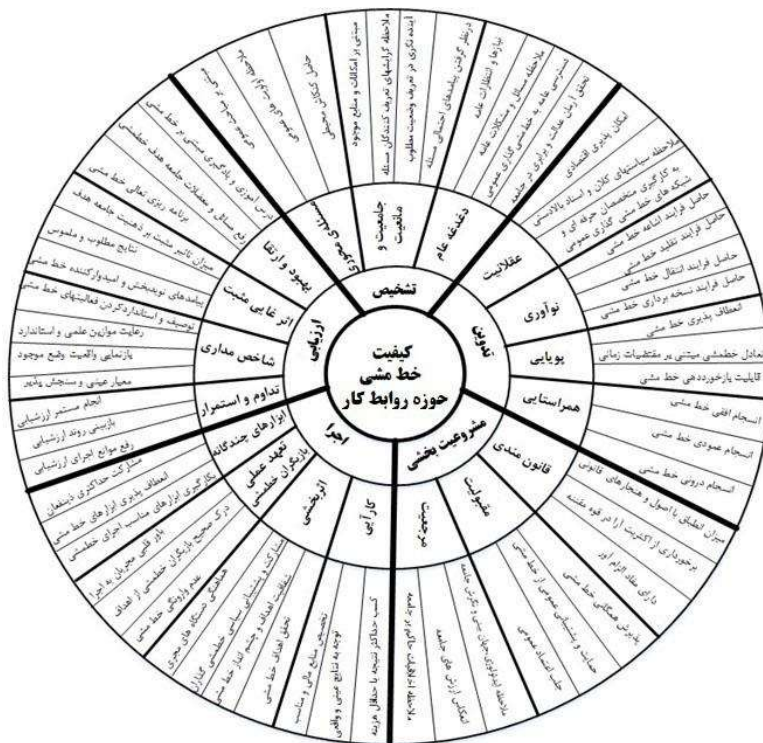
تشخیص مسئله؛ در پژوهش حاضر بر اساس تحلیل محتوای متون و اسناد و همچنین احصاء دیدگاه مشارکت‌کنندگان مقوله‌های پرداختن به مشکل و مسئله اصلی جامعه، رویکرد جامع‌ومانع داشتن و در نظر گرفتن ملاحظات و دغدغه‌های مردم را شناسایی شد و آن را به مقوله وسیع‌تر دیگری با نام تشخیص مسئله عمومی ارتباط داده شد.

تدوین خطمشی؛ در این مفهوم معیارهایی که به تدوین خطمشی باکیفیت منجر می‌گردند مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. با بهره‌گیری از ادبیات پژوهش و مصاحبه با صاحب‌نظران، عقلانیت خطمشی عمومی، نوآوری خطمشی عمومی، پویایی خطمشی عمومی و سازگاری خطمشی تحلیل شدند.

مشروعیت بخشی به خطمشی عمومی؛ ادبیات خطمشی‌گذاری عمومی بر اهمیت مشروعیت بخشی به خطمشی به‌عنوان یکی از مراحل خطمشی‌گذاری عمومی اشاره دارد. از این منظر مقوله‌های قانون‌مندی، پذیرش همگانی و مرجعیت و مظهریت خطمشی عمومی مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرند.

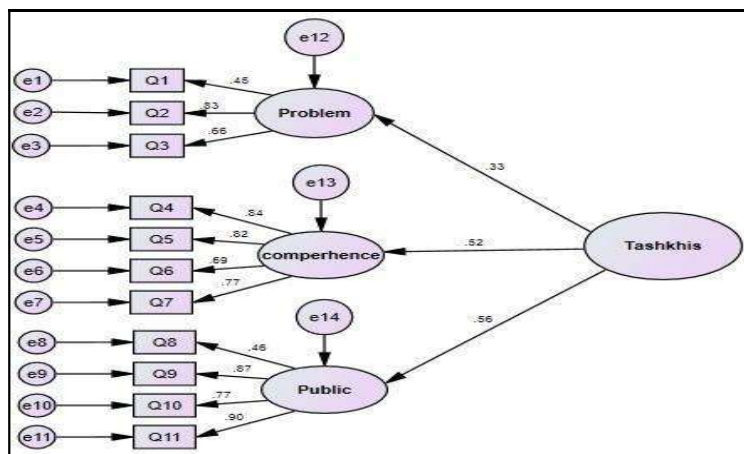
اجرای خطمشی عمومی؛ با بررسی ادبیات و همچنین احصاء نظرات مشارکت‌کنندگان، مقوله‌های کارایی، اثربخشی، تعهد عملی مجریان خطمشی عمومی و به‌کارگیری ابزارهای چندگانه به‌عنوان الزامات اجرای باکیفیت خطمشی شناسایی شدند.

ارزشیابی خطمشی عمومی؛ مقوله‌های میزان تداوم و استمرار ارزشیابی، شاخص‌مداری، میزان اثر غایی مثبت و همچنین بهبود و ارتقاء خطمشی عمومی در جهت باکیفیت‌تر شدن خطمشی عمومی شناسایی شدند. پس از تحلیل داده‌های کیفی، جدول نهایی انسجام و ارزیابی خطمشی به شرح شکل زیر ارائه گردید.

شکل ۱. مدل تبیین‌کننده اجرا و ارزیابی خطمشی در حوزه روابط کار

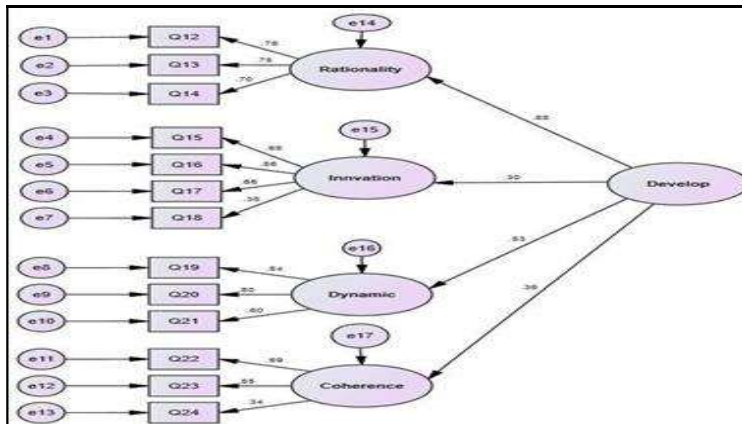
برآورد و آزمون مدل‌های اندازه‌گیری؛ مدل اصلی پژوهش دارای پنج مدل اندازه‌گیری است؛ تشخیص مسئله در حوزه روابط کار، تدوین خطمشی در حوزه روابط کار، مشروعیت بخشی به خطمشی در حوزه روابط کار، اجرای خطمشی در حوزه روابط کار و ارزیابی خطمشی در حوزه روابط کار. این مدل‌ها پنج مدل تحلیل عاملی تأییدی هستند که حمایت داده‌های نمونه‌ای از آن‌ها، راه را برای آزمون مدل معادلات ساختاری هموار می‌سازد. مدل اندازه‌گیری تشخیص مسئله در حوزه روابط کار را نمایش می‌دهد. این مدل یک مدل تحلیل عاملی مرتبه دوم است. معناداری بارهای عاملی نشانگر روایی همگرایی مدل در سطح اطمینان ۹۹ درصد است. بارهای عاملی شکل ۲ نیز نشان‌دهنده این است که متغیرهای پنهان پرداختن به مسئله محوری، جامع‌ومانع بودن و دغدغه‌عام داشتن به ترتیب بیشترین توان را در تبیین واریانس متغیرهای مشاهده‌شده ملاحظه اولویت‌های عمومی "به میزان ۶۸ درصد (۰/۸۳۲) در نظر گرفتن پیامدهای احتمالی مسئله" به میزان ۷۰ درصد (۰/۸۴۲) و "تحقق آرمان عدالت و برابری در جامعه" به میزان ۸۱ درصد (۰/۹۰۲) دارند. همچنین بارهای عاملی شکل ۲ نیز تبیین این موضوع است که واریانس مرحله تشخیص مسئله عمومی، توان تبیین ۱۰ درصد (۰/۳۳۲) از واریانس پرداختن به مسئله محوری، ۲۷ درصد (۰/۵۲۲) از واریانس رویکرد جامع‌ومانع داشتن و ۳۱ درصد (۰/۵۶۲) از واریانس دغدغه‌عام داشتن را دارد.

شکل ۲. مدل اندازه‌گیری تشخیص مسئله

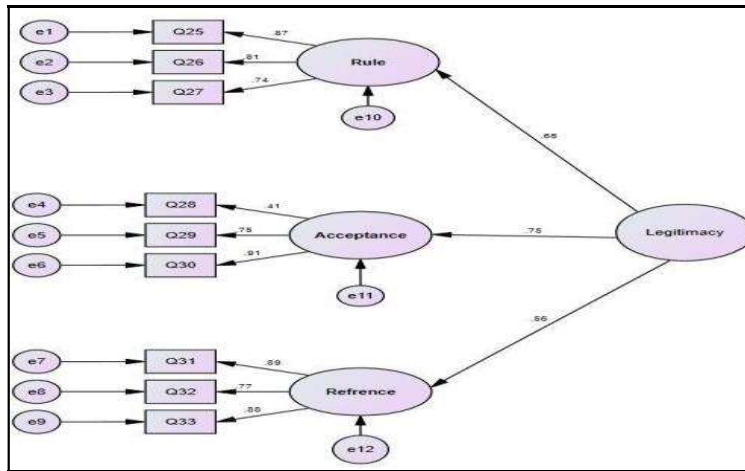
مدل اندازه‌گیری تدوین خطمشی در حوزه روابط کار؛ شکل ۳ مدل اندازه‌گیری تدوین خطمشی در حوزه روابط کار را نمایش می‌دهد. این مدل نیز همانند مدل تشخیص مسئله در حوزه روابط کار، یک مدل تحلیل عاملی مرتبه دوم است. بارهای عاملی شکل ۳ نیز نشان‌دهنده این است که متغیرهای پنهان عقلانیت، نوآوری، پویایی و هم‌راستایی به ترتیب بیشترین توان را در تبیین واریانس متغیرهای مشاهده‌شده امکان‌پذیری اقتصادی به

میزان ۶۰ درصد، "محصول فرایند نسخه‌برداری خطمشی عمومی" به میزان ۷۴ درصد، "انعطاف‌پذیری خطمشی در حوزه روابط کار به میزان ۷۱ درصد و انسجام افقی خطمشی در حوزه روابط کار" به میزان ۴۸ درصد را دارند. شاخص‌های برازش مدل نیز حکایت از تأیید مدل در سطح خطای یک درصد را دارند. بیشترین توان تبیین واریانس متغیر پنهان تدوین خطمشی در حوزه روابط کار به ترتیب اهمیت مربوط به متغیرهای پنهان عقلانیت خطمشی در حوزه روابط کار با میزان ۵۰ درصد (۰/۶۸۲)، پویایی خطمشی در حوزه روابط کار با میزان ۲۸ درصد (۰/۵۳۲) است.

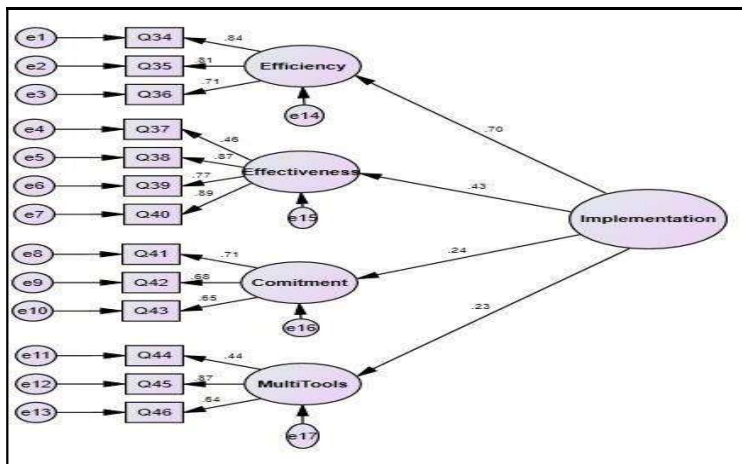
شکل ۳. مدل اندازه‌گیری تدوین خطمشی در حوزه روابط کار

مدل اندازه‌گیری مشروعیت بخشی به خطمشی در حوزه روابط کار؛ شکل ۴ مدل اندازه‌گیری مشروعیت بخشی به خطمشی در حوزه روابط کار را نمایش می‌دهد. بارهای عاملی شکل ۴ نیز نمایانگر این است که متغیرهای پنهان قانون‌مندی، مقبولیت عمومی و مرجعیت بیشترین توان تبیین را به ترتیب در متغیرهای مشاهده‌شده "انطباق با اصول و هنجارهای قانونی با میزان ۷۵ درصد (۰/۸۷۲)، "جلب اعتماد عمومی با میزان ۸۳ درصد (۰/۹۱۲)" ملاحظه ایدئولوژی، جهان‌بینی و نگرش‌های جامعه" با میزان ۸۰ درصد (۰/۸۹۲) دارند. متغیرهای پنهان مقبولیت عمومی با میزان ۵۶ درصد (۰/۷۵۲)، قانون‌مندی با ۴۴ درصد (۰/۶۶۲)، مرجعیت با ۳۲ درصد (۰/۵۶۲)، به ترتیب بیشترین توان را در تبیین واریانس متغیر پنهان مشروعیت بخشی به خطمشی در حوزه روابط کار را دارند.

شکل ۴. مدل اندازه‌گیری مشروعیت بخشی به خطمشی در حوزه روابط کار

مدل اندازه‌گیری اجرای خطمشی در حوزه روابط کار؛ شکل ۵ مدل اندازه‌گیری اجرای خطمشی در حوزه روابط کار را نمایش می‌دهد. همان‌طوری که از مدل برمی‌آید متغیرهای پنهان کارایی، اثربخشی، تعهد عملی بازیگران خطمشی در حوزه روابط کار و به‌کارگیری ابزارهای چندگانه خطمشی در حوزه روابط کار بیشترین توان تبیین را به ترتیب در متغیرهای مشاهده‌شده "کسب حداکثر نتیجه با حداقل هزینه" با میزان ۷۰ درصد (۰/۸۴۲)، "مشارکت و پشتیبانی سیاسی خطمشی‌گذاران" با میزان ۸۳ درصد (۰/۸۹۲)، درک صحیح بازیگران خطمشی از اهداف و چشم‌اندازهای خطمشی در حوزه روابط کار" با میزان ۵۰ درصد (۰/۷۱۲) و "توانایی توازن، ترکیب، انعطاف‌پذیری و استمرار ابزارها" با میزان ۷۵ درصد (۰/۸۷۲) دارند.

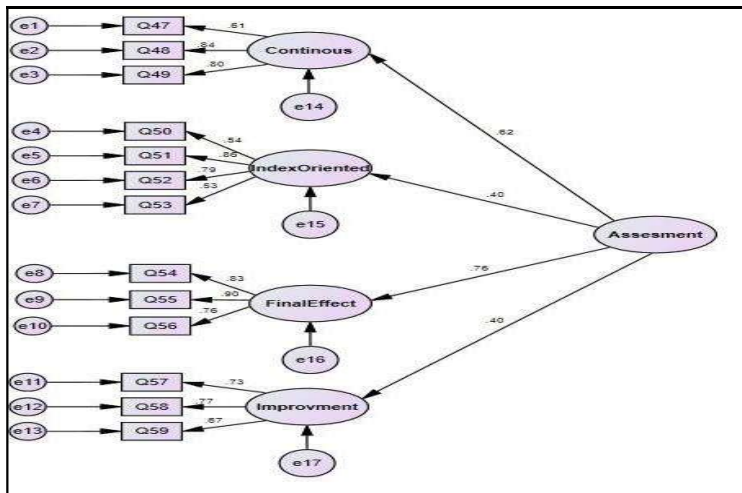
شکل ۵. مدل اندازه‌گیری اجرای خطمشی در حوزه روابط کار

متغیرهای پنهان کارایی با میزان ۵۰ درصد (۰/۷۰۲)، اثربخشی با ۱۹ درصد (۰/۴۳۲)، تعهد عملی بازیگران خطمشی در حوزه روابط کار با شش درصد (۰/۲۴۲) و به‌کارگیری ابزارهای

چندگانه خطمشی حوزه روابط کار با پنج درصد ($0/۲۳^۲$) به ترتیب بیشترین توان را در تبیین واریانس متغیر پنهان اجرای خطمشی در حوزه روابط کار را دارند.

مدل اندازه‌گیری ارزیابی خطمشی در حوزه روابط کار؛ شکل ۶ مدل اندازه‌گیری

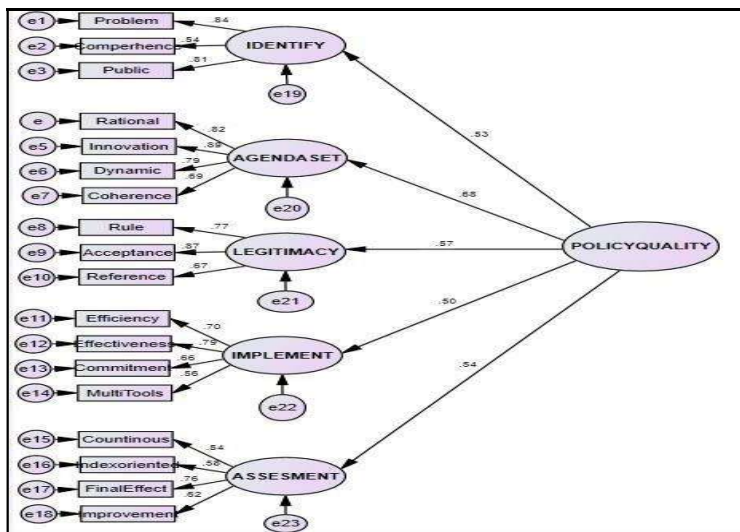
ارزشیابی خطمشی در حوزه روابط کار را نمایش می‌دهد. با توجه به مدل می‌توان دریافت که متغیرهای پنهان تداوم و استمرار، شاخص مداری، اثر غایی مثبت و بهبود و ارتقا بیشترین توان تبیین را به ترتیب در متغیرهای مشاهده‌شده "بازبینی روند ارزشیابی" با میزان ۷۰ درصد ($0/۸۴^۲$)، "بازنمایی واقعیت وضع موجود" با میزان ۷۴ درصد ($0/۸۶^۲$)، "نتایج مطلوب و ملموس" با میزان ۸۱ درصد ($0/۹۰^۲$) و "برنامه‌ریزی تعالی خطمشی عمومی" با میزان ۶۰ درصد ($0/۷۷^۲$) دارند. متغیرهای پنهان اثر غایی مثبت با میزان ۵۸ درصد ($0/۷۶^۲$)، تداوم و استمرار با ۳۸ درصد ($0/۶۲^۲$)، شاخص مداری با ۱۶ درصد ($0/۴۰^۲$) و بهبود و ارتقاء با ۱۶ درصد ($0/۴۰^۲$) به ترتیب بیشترین توان را در تبیین واریانس متغیر پنهان ارزشیابی خطمشی در حوزه روابط کار دارند.

شکل ۶. مدل اندازه‌گیری ارزیابی خطمشی در حوزه روابط کار

شکل ۷ مدل اندازه‌گیری خطمشی در حوزه روابط کار را نمایش می‌دهد. همان‌طوری که مشاهده می‌شود متغیرهای پنهان تشخیص مسئله عمومی، تدوین خطمشی در حوزه روابط کار، مشروعیت بخشی به خطمشی در حوزه روابط کار، اجرای خطمشی در حوزه روابط کار و ارزیابی خطمشی در حوزه روابط کار بیشترین توان تبیین را به ترتیب در متغیرهای مشاهده‌شده پرداختن به مسئله محوری" با میزان ۷۰ درصد ($0/۸۴^۲$)، "نوآوری خطمشی عمومی" با میزان ۸۳ درصد ($0/۸۹^۲$)، "مقبولیت عمومی خطمشی در حوزه روابط کار" با میزان ۷۵ درصد ($0/۸۷^۲$)، "اثر بخشی خطمشی عمومی" با میزان ۶۲ درصد ($0/۷۹^۲$) و "اثر غایی مثبت" با میزان ۶۲ درصد ($0/۷۹^۲$) دارند. متغیرهای پنهان تدوین خطمشی در حوزه

روابط کار با میزان ۴۶ درصد ($0/68^2$)، مشروعیت بخشی به خطمشی در حوزه روابط کار با ۳۲ درصد ($0/57^2$)، ارزیابی خطمشی در حوزه روابط کار با ۲۹ درصد ($0/54^2$)، تشخیص مسئله عمومی با ۲۸ درصد ($0/53^2$) و اجرای خطمشی عمومی با ۲۵ درصد ($0/50^2$) به ترتیب بیشترین توان را در تبیین واریانس متغیر پنهان خطمشی در حوزه روابط کار رادارند.

شکل ۷. مدل اندازه‌گیری خطمشی در حوزه روابط کار در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های پژوهش فرایند خطمشی‌گذاری در حوزه روابط کار در وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی، در مرحله تشخیص مسئله عمومی پرداختن به مسئله محوری جامعه، رویکرد جامع‌ومانع داشتن و در نظر گرفتن ملاحظات و دغدغه عامه از معیارهای ارزیابی کیفیت خطمشی در حوزه روابط کار هستند. جهت شناسایی مسئله محوری جامعه درک مسئله مبتنی بر مباحث عمومی، ملاحظه اولویت‌های عمومی و مرتبط بودن راه‌حل‌ها به مسئله محوری مرتبط حائز اهمیت می‌باشد. توجه به امکانات و منابع موجود، آینده‌نگری در تعریف وضعیت مطلوب، ملاحظه تمایلات و گرایش‌های تعریف‌کنندگان مسئله عمومی و در نظر گرفتن پیامدهای احتمالی مسئله موجب می‌شود خطمشی‌گذار دیدی جامع‌ومانع نسبت به مسئله و خطمشی در حوزه روابط کار داشته باشد. خطمشی‌ها در حوزه روابط کار باید از مشکلات، خواسته‌ها و دغدغه عامه مردم نشات گیرند و به نیازهای آنان پاسخ دهند. ملاحظه نیازها و انتظارات عامه مردم، پرداختن به مسائل و مشکلات عامه مردم، تلاش در جهت تحقق آرمان عدالت و برابری در جامعه و دسترسی عامه مردم به نظام خطمشی‌گذاری

عمومی از الزامات ضروری جهت توجه به دغدغه عامه مردم می‌باشند. بر اساس نتایج کمی پژوهش مهم‌ترین معیارهای بااهمیت در کیفیت خطمشی در حوزه روابط کار در مرحله تشخیص مسئله عمومی، دغدغه عام داشتن و رویکرد جامع‌و‌مانع داشتن به ترتیب با ضریب تأثیر ۰/۵۶ و ۰/۵۲ بوده‌اند.

همچنین، در مرحله تدوین خطمشی توجه به عقلانیت، نوآوری، پویایی و هم‌راستایی خطمشی از معیارهای ارزیابی کیفیت خطمشی در حوزه روابط کار هستند. رعایت ترکیب مطلوب عقلانیت شامل ملاحظه سیاست‌های کلان و اسناد بالادستی (عقلانیت سیاسی)، به‌کارگیری متخصصان حرفه‌ای و شبکه‌های خطمشی‌گذاری (عقلانیت حرفه‌ای) و رعایت امکان‌پذیری و توجیه اقتصادی (عقلانیت اقتصادی منجر به تدوین خطمشی باکیفیت خواهد شد. نوآوری خطمشی از طریق انتقال، اشاعه، کپی کردن و نسخه‌برداری خطمشی اتفاق می‌افتد. پویایی خطمشی انعطاف‌پذیری خطمشی، قابلیت تطبیق‌پذیری خطمشی و سازگاری خطمشی مبتنی بر مقتضیات زمانی را دربرمی‌گیرد. در فرایند خطمشی‌گذاری توجه به انسجام افقی (هماهنگی میان یک خطمشی با دیگر خطمشی‌های هم‌ارز)، انسجام درونی (هماهنگی و همسانی میان اهداف، فرایند، عملکرد و نتایج یک خطمشی و انسجام عمودی (انسجام و همسانی میان یک خطمشی و با خطمشی کلان‌تر که از نظر جنس و حوزه خطمشی یکسان تلقی می‌شوند) خطمشی عمومی از اهمیت بالایی برخوردار است. نتایج کمی پژوهش نشان می‌دهد که در این مرحله معیارهای عقلانیت خطمشی عمومی و پویایی خطمشی عمومی به ترتیب با ضریب تأثیر ۰/۶۸ و ۰/۵۳ بااهمیت‌ترین معیارها در خطمشی بوده‌اند. بر اساس مرحله مشروعیت بخشی به خطمشی عمومی فرایند خطمشی‌گذاری عمومی، قانون‌مندی، مقبولیت عمومی و مرجعیت و مظهریت خطمشی از معیارهای ارزیابی کیفیت خطمشی در حوزه روابط کار می‌باشند. انطباق با اصول و هنجارهای قانونی، مفاد الزام‌آور و برخورداری از اکثریت آرا در قوه مقننه از مشخصه‌های قانون‌مندی خطمشی در حوزه روابط کار هستند. پذیرش همگانی خطمشی و پشتیبانی مردم و جلب اعتماد عمومی باعث می‌شود خطمشی از مقبولیت بالایی برخوردار باشد. خطمشی مظهر دیدگاه‌های ارزشی جامعه و نظام خطمشی‌گذاری عمومی است. در خطمشی بایستی فرهنگ، ارزش، ایدئولوژی و جهان‌بینی، نگرشی‌های اقتصادی، سیاسی و ... نمود داشته باشد. مرجعیت حاکی از ارزش‌های اساسی جامعه است که هر جامعه بدان وسیله خود را برای دیگران تعریف و ترسیم می‌کند. همچنین نتایج کمی پژوهش نشان می‌دهد در این مرحله معیارهای بااهمیت در کیفیت خطمشی، مقبولیت عمومی و قانون‌مندی به ترتیب با ضریب تأثیر ۰/۷۵ و ۰/۱۶۶ بوده‌اند.

در مرحله اجرای خطمشی کیفیت را می‌توان بر اساس معیارهای کارایی، اثربخشی،

تعهد عملی بازیگران خطمشی و ابزارهای چندگانه خطمشی ارزیابی کرد. تخصیص منابع مالی و مناسب، توجه به نتایج عینی و واقعی و کسب حداکثر نتیجه با حداقل هزینه از مشخصه‌های کارا بودن خطمشی در حوزه روابط کار است. از طرفی، تحقق اهداف خطمشی، مشارکت و پشتیبانی سیاسی خطمشی‌گذاران، شفافیت اهداف و چشم‌انداز خطمشی و هماهنگی دستگاه‌های مجری خطمشی میزان اثربخشی خطمشی در حوزه روابط کار را نشان می‌دهد. تعهد عملی بازیگران خطمشی به واسطه درک صحیح بازیگران خطمشی از اهداف، باور قلبی مجریان خطمشی به اجرا و عدم وارونگی خطمشی در حوزه روابط کار تحقق می‌یابد. به کارگیری ابزارهای چندگانه مناسب برای اجرا یکی از مهم‌ترین گام‌های توفیق خطمشی‌های محسوب می‌شود. در صورتی که خطمشی‌گذاران در زمان تدوین خطمشی به ابزارهای چندگانه مناسب اجرا بی‌اندیشند، ابزارها از انعطاف‌پذیری لازم برخوردار باشند و میزان مشارکت ذینفعان در به کارگیری ابزارها پیش‌بینی گردد مسلماً خطمشی‌های مصوب از کیفیت بالاتری برخوردار خواهند بود. همچنین بر اساس نتایج کمی پژوهش مهم‌ترین معیارهای بااهمیت در کیفیت خطمشی در مرحله اجرای خطمشی در حوزه روابط کار، توجه به کارایی و اثربخشی خطمشی به ترتیب با ضریب تأثیر ۰/۷۰ و ۰/۴۳ بوده‌اند. درنهایت، در مرحله ارزیابی خطمشی، توجه به اثر غایی مثبت خطمشی، میزان بهبود و ارتقاء حاصل از اجرای خطمشی عمومی، شاخص مداری و تداوم و استمرار ارزشیابی به‌عنوان معیارهای ارزشیابی کیفیت خطمشی عمومی قلمداد می‌شوند. بهبود و ارتقاء زمانی رخ می‌دهد که خطمشی‌گذاران درک شناختی خود را با فرایند تدوین خطمشی منطبق کرده و خطمشی را در سایه دانش جمع‌آوری شده از تجربیات گذشته و درس‌آموزی تعدیل می‌نمایند. یادگیری مبتنی بر خطمشی و درس‌آموزی، رفع مسائل و معضلات جامعه هدف خطمشی عمومی و برنامه‌ریزی تعالی خطمشی عمومی می‌تواند به بهبود و ارتقاء کیفیت خطمشی در حوزه روابط کار بی‌انجامد. بر اساس ارزیابی اثر غایی مثبت خطمشی در حوزه روابط کار شامل میزان تأثیر مثبت بر ذهنیت جامعه هدف خطمشی، نتایج و دست‌آوردهای مطلوب و ملموس خطمشی و پیامدهای نویدبخش و امیدوارکننده خطمشی در حوزه روابط کار می‌توان راجع به کیفیت خطمشی اظهار نظر کرد. شاخص مداری، توصیف و استاندارد کردن فعالیت‌های خطمشی، رعایت استاندارد و موازین علمی، بازنمایی واقعیت وضعیت موجود و معیارهای عینی و سنجش‌پذیر را نشان می‌دهد. تداوم و استمرار ارزیابی خطمشی جهت قضاوت در مورد کیفیت خطمشی در حوزه روابط کار از اهمیت بالایی برخوردار است که مستلزم انجام مستمر ارزیابی، بازبینی روند ارزیابی و رفع موانع اجرای ارزیابی است که بایستی مورد مطالعه قرار داد. همچنین نتایج کمی پژوهش نشان می‌دهد که در مرحله ارزیابی خطمشی در حوزه

روابط کار با اهمیت‌ترین معیار تأثیرگذار در کیفیت خطمشی، میزان اثر غایی مثبت و تداوم و استمرار ارزشیابی به ترتیب با ضریب تأثیر ۰/۷۶ و ۰/۱۶۲ بوده‌اند. در ادامه بر مبنای نتایج حاصل از آزمون الگوی کلی پژوهش چنین استنباط شد که بر اساس فرایند خطمشی‌گذاری در حوزه روابط کار با اهمیت‌ترین مراحل تأثیرگذار در کیفیت خطمشی در حوزه روابط کار مرحله تدوین خطمشی و مشروعیت بخشی به خطمشی به ترتیب با ضریب تأثیر ۰/۶۸ و ۰/۵۷ بوده‌اند. مزیت پژوهش حاضر نسبت به پژوهش‌های مطرح‌شده در حوزه ارزیابی خطمشی در حوزه روابط کار این است که مدل ارائه‌شده در این پژوهش مدلی جامع و مبتنی بر عمل است که هم‌زمان کوشیده است به اکثر مؤلفه‌های مؤثر در ارزیابی کیفیت خطمشی در حوزه روابط کار توجه کند و از این رو سعی دارد گامی هرچند کوچک در پیوند نظریه و عمل فرایند ارزیابی کیفیت خطمشی در حوزه روابط کار در وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی بردارد. به منظور انجام پژوهش‌های آتی در راستای این مطالعه، موارد زیر توصیه می‌شوند؛ پس از مشخص شدن وضع موجود کیفیت خطمشی‌های اجراشده در حوزه روابط کار در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و در راستای ادامه مطالعه صورت گرفته می‌توان وضعیت مطلوب خطمشی‌گذاری باکیفیت در کشور را با توجه به ارتقاء نظریه‌پردازی اسلامی- ایرانی مدل‌سازی و آزمون کرد.

به نظر می‌رسد اهمیت ابعاد شناسایی‌شده در این پژوهش برای تبیین سنجش انسجام و ارزیابی خطمشی‌های اجراشده در حوزه روابط کار در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی یکسان نباشد؛ بنابراین اولویت‌بندی عوامل شناسایی‌شده با استفاده از تکنیک‌هایی نظیر ای‌اچ‌پی مکمل پژوهش حاضر خواهد بود.

منابع

- اعتباریان، اکبر و کشوریان آزاد، رقیه. (۱۳۹۸). تحلیل و بررسی عوامل مؤثر بر اجرای خطمشی در قوه قضائیه بر اساس مدل ناکامورا و اسمال وود. *خطمشی‌گذاری عمومی در مدیریت*، ۱۰(۱)، ۸۵-۱۰۳.
- افکاریان، مرضیه؛ دانش‌فرد، کرم اله و رجبی فرجاد، حاجیه. (۱۳۹۹). تحلیل پیش‌ران‌های خطمشی مالی بر نحوه تخصیص بودجه دولتی. *حسابداری مدیریت*، ۱۳(۴۵)، ۱-۱۹.
- بختیاری صادق، شایسته افسانه. (۱۳۹۱). بررسی تاثیر بهبود فضای کسب و کار بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب با تاکید بر ایران. *اقتصاد مالی*، ۶(۱۹)، ۱۷۵-۲۰۴.

ضابط‌پور کردی، حسین؛ امین بیدختی، علی اکبر؛ رضایی، علی محمد و صالحی عمران، ابراهیم. (۱۳۹۸). شناسایی و اولویت‌بندی موانع و چالش‌های اجرای خط‌مشی‌های آموزش عالی در ایران. *جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، ۶(۱۳)، ۲۰۳-۲۳۰.

عباسی، طیبه؛ حسن دانایی فرد؛ آذر، عادل و الوانی، سید مهدی. (۱۳۹۷). تبیین تغییر خط‌مشی با استفاده از چارچوب جریان‌ات‌چندگانه کینگدون. *سیاست علم و فناوری*، ۶(۳)، ۸۱-۹۷.

الوانی مهدی و فتاح شریف زاده. (۱۳۹۰). *فرایند خط‌مشی‌گذاری*. عمومی چاپ، هشتم تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

- Aziz Abdullah.A.(2019). The Practice and Politics of Responsive Evaluation, *American Journal of Evaluation*, 27(1), 31-43.
- Anderson, J.C. and Gerbing, D.W.(2016). Structural Equation Modeling in Practice: A Review and Recommended Two-Step Approach. *Psychological Bulletin*, 103, 411-23.
- Briedenhann, J. and Butts, S.(2009). Utilization-Focused Evaluation. *Review of Policy Research*, 22(2), 221-243.
- Hamilton, A.(2008). When a Solution Becomes the Problem: The Causes of Policy Reversal on Early Exit from the Labor Force. *Journal Social Policy*, 18 (4), 366-379.
- Hill, C. and Hupe, T.(2010). Policy Change and Policy Stasis: Comparing Swiss Foreign Policy toward South Africa (1968-1994) and Iraq (1990-1991). *The Policy Studies Journal*, 38 (3), 537-563.
- Katz, J. E.(2015). *Public Policy Making: An Introduction*, Boston, MA: Cengage.
- Rose, R.(1993). *Lesson Drawing in Public Policy: A Guide to Learning Across Time and Space*, [Book Review]. Chatham House Publishers, Chatham, N.J.
- Nagurney, R. (Eds.)(2019). *Hand book beleidswetenschap. Amsterdam, The Netherlands: Boom Uitgevers. Assessment: Conceptual and Methodological Advances*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK.
- Nyhagen C. ed. (2017). *Evaluation Roots. London, Thousand Oaks and New Delhi*: Sage Publications.
- Rowe N.(2012). Rationality and Implementation Analysis, *Journal of Management History*.5(1), 1.
- Thomas. R. Dai.(1975). Managing an Organizational Learning System by Aligning Stocks and Flows. *Journal of Management Studies*, 39(4), 437 469.